

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОЕКТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ОСНОВІ СФОРМОВАНOSTІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ У СТУДЕНТІВ

Л.П. Пилипей

Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України"

м. Суми

Резюме: У статті наводяться результати дослідження сформованості мотиваційної сфери і спеціальної фізичної підготовленості студентів економічного профілю.

Виявлення взаємозв'язків між вивченням складових сформованості мотиваційної сфери і рівнем спеціальної фізичної підготовленості студентів дає можливість для теоретико-методичного обґрунтування проектування ефективної системи професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП).

Ключові слова: професійно-прикладна фізична підготовка (ППФП), мотивація і студенти, кореляційний аналіз, фізична підготовленість.

Резюме: В статье приводятся результаты исследования сформированности мотивационной сферы и специальной физической подготовленности студентов экономического профиля.

Выявление взаимосвязей между изучением составляющих сформированности мотивационной сферы и уровнем специальной физической подготовленности студентов дает возможность для теоретико-методического обоснования проектирования эффективной системы профессионально-прикладной физической подготовки (ППФП).

Ключевые слова: профессионально-прикладная физическая подготовка (ППФП), мотивация и студенты, корреляционный анализ, физическая подготовленность.

Annotation: The article produces the results of investigations of motivation sphere and special physical training organization of students of economy.

The reveal of interaction between the study of components of motivation sphere organization and the level of special physical of students gives chance to theoretically and methodically ground the projecting of effective system the professionally-applied physical preparation. .

Key words: professionally-applied physical preparation, motivation and students, correlation analysis, physical readiness.

Аналіз останніх досліджень. Широка програма проведених останніх досліджень ППФП студентів вузів (Джигуа Д.В., 2008; Соколов А.С., 2008; Шевченко Е.С., 2007; Бородулин Д.А., 2008; Овчарук І.С., 2008; Колокатова Л.Ф., 2008 та ін.) [2, 11, 1, 8, 5] підтверджують, що сучасні виробничі відносини побудовані на застосуванні високоефективних складних технічних засобів і технологій, а це вимагає гармонічної взаємодії як між колегами так і з технікою. Відповідно зростають вимоги до ефективної системи ППФП студентів. Актуальним стає теоретико-методичне обґрунтування шляхів найбільш раціонального і ефективного застосування засобів і методів фізичної культури з метою поліпшення рівня психофізичної підготовленості студентів відповідно до специфіки умов і вимог майбутньої професії.

Сучасна педагогіка кваліфікує дві основні форми організації навчального процесу з фізичного виховання: інформаційну і розвиваючу.

Інформаційна форма для студентів передбачає в основному такі: повідомляти, наказувати, запам'ятовувати матеріал, виконувати вправи, вимоги і нормативи, які раніше передбачені та регламентовані викладачем і навчальною програмою. Використання форми і засобів з фізичного виховання заздалегідь регламентовані. Так є званий нормативний підхід.

Друга форма організації – розвиваюча. Вона передбачає створення умов, які зумовлюють у студентів внутрішню потребу в знаннях і бажанні самостійно займатися психофізичним вдосконаленням і нагальним бажанням досягнути відповідного рівня фізичної підготовленості всіма науково доступними засобами.

У цьому випадку головним завданням для педагогів є цілеспрямоване управління саморозвиваючою ППФП, тому що, як відзначає Н.А. Третьяков 2003 [10], суттєвим недоліком фізичного виховання студентів минулих років є його безсумнівний консерватизм, унітарність і виражений антиособистий підхід. Існуюча система фізичного виховання була побудована на командно-нормативному підході, при якому особа студента була другорядною, а на перший план виходив нормативний показник. Студент потрібний був як засіб досягнення певного результату.

Аналіз навчальних програм для ВНЗ з 1931 по 2008 р. свідчить про відсутність єдиних принципів їх побудови, зв'язку з регламентуючим процесом фізичного виховання, а з 1963 р. – і з розділом ППФП, непогодженість, нееквівалентність нормативних вимог, недостатня кількість годин на освоєння окремих розділів програми. Звідси непривабливість фізичного виховання, як дисципліни, нерівноцінність її значення серед інших дисциплін у ВНЗ, відсутність дидактичного підтримання інноваційних методів ведення занять, можливостей для вибору бажаних видів рухової активності. Тому заняття з ППФП в традиційно існуючих формах, і технології організації для більшості студентів непривабливі (Носков В.І., 2002) [7].

Отже, таким чином аналіз літературних даних показує, що в науково-дослідній літературі накопичений значний матеріал з аналізу педагогічних умов, які створилися у вузах під час занять з фізичного виховання. Це з одного боку, формування мотивації через зовнішні об'єктивні умови, які створюють освітнє середовище, комфортні чи дискомфортні умови для фізичного виховання, і внутрішні, суб'єктивні фактори, які визначаються особистим потенціалом студентів.

Водночас, як показують дослідження (Домашенко А.В., 2003) [3] експертів, керівників виробничих підприємств, фірм, банків, наукових закладів, за результатами опитування психофізіологічна готовність випускників ВНЗ України значно відстає від сучасних вимог. 80,55 % опитаних керівників переконані, що реальна система фізичного виховання студентів ВНЗ в теперішній час недостатньо дієва. Вона потребує вдосконалення, на що і спрямоване наше дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане згідно із Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006-2010 рр. Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту за темою "Теоретико-методичні основи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів" (3.1.8.3 п).

Мета дослідження. Теоретично-методичне обґрунтування побудови системи ППФП на основі дослідження, врахування сформованості мотиваційної сфери у студентів економічного профілю.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз, узагальнення науково-методичної літератури і досвіду, педагогічного тестування, спостереження та анкетування, педагогічний експеримент. Під час обробки результатів дослідження використовування методів математичної статистики та аналізу.

Організація дослідження. Дослідження проводилося протягом 2005-2008 рр. В анкетуванні брали участь 650 студентів і 210 випускників ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ" і 240 кваліфікованих

спеціалістів регіональних відділень системи НБУ, які навчалися в регіональному центрі підвищення кваліфікації при академії.

При організації і проведенні експерименту в умовах реального навчального процесу вузу необхідно було здійснити:

- заручитися підтримкою починань, інноваційних технологій з боку керівництва академії, що ми і отримували з боку ректорату, деканатів і надали їм офіційного визнання;
- врахувати інтереси всіх кого зачіпало це нововведення;
- підтримувати студентів і викладачів в дотриманні нових принципів організації процесу ППФП незважаючи на перешкоди;
- довести зміст нововведення до всіх, хто брав участь в навчальному процесі, пояснити основи і процедури його запровадження;
- включити нові цінності і етичні норми в програму ППФП;
- відзначати, заохочувати тих, хто успішно проводить необхідні зміни в ППФП студентів.

На першому етапі здійснено теоретичний аналіз і узагальнення наукової і методичної літератури, вивчено педагогічний досвід. На другому етапі здійснено анкетування і експертну оцінку взаємозв'язків елементів в структурі ППФП з показниками фізичної підготовленості і психофізичними якостями спеціалістів економічного профілю. На третьому етапі проведено педагогічні експерименти, кореляційний аналіз результатів тестування студентів економічного профілю різних спеціальностей (Пилипей Л.П., 2008) [9], що віднесені до інформаційно логічної групи згідно з державною класифікацією напрямів і спеціальностей, за якими готують фахівців у ВНЗ України.

В експерименті взяли участь 52 студенти академії. Експериментальну групу склали 25 студентів, контрольну – 27 студентів. Групи були сформовані методом випадкового відбору. Здійснено комплексне початкове і підсумкове тестування. Навчальний процес проводився в руслі вимог Болонського процесу. Організація ППФП в

експериментальній групі здійснювала відповідно до проведеного анкетування і сформованої мотиваційної сфери. Були враховані відповіді студентів і оцінки експертів та спеціалістів при організації процесу ППФП. Зібрана нами інформація в процесі тестування, під час початкового і підсумкового тестування, математико-статистичного аналізу різних результатів була переведена в умовні одиниці (очки). Існуюча таблиця державного тестування повністю не відповідала нашим вимогам, тому що має великі інтервали довіри. Для зведення масивів різноманітних даних у наочні і зручні для аналізу нами розроблена спеціальна оціночна таблиця. Шкала таблиці побудована за лінійним принципом. При цьому в 50 очок і в 1 очко оцінені результати, які мають відхилення $\pm 3\sigma$ від середніх значень початкового тестування. На базі цієї таблиці формувалися інтегративні показники в очках. Для визначення взаємозв'язку об'єктивних інтегративних показників спеціальної фізичної підготовленості елементів системи ППФП, що формували мотиваційну сферу студентів, був здійснений кореляційний аналіз. Вивчалися коефіцієнти парної кореляції і суми їх модулів по горизонталі і вертикалі матричної системи.

Результати дослідження та їх аналіз. Результати анкетування показали, що 82 % опитаних виявили бажання займатися ППФП за місцем проживання, 14 % – за місцем навчання і тільки для 4 % студентів не має значення, чи є умови для занять поблизу місця проживання або навчання.

Майже 69 % вказали засоби фізичної культури, вид спорту та вид занять. 18 % опитаних вказали на час – зручні години в режимі навчального дня студента. Тільки 17 % студентів мають уявлення про вимоги до фізичної підготовленості спеціалістів економічного профілю.

На основі результатів анкетування і експертної оцінки була розроблена гнучка програма, яка корегувалася за зворотним зв'язком в експериментальній групі. Програма була зорієнтована на особистість студента і передбачувала моделювання процесу ППФП. Для цього були

розроблені моделі і засоби бажаних для студентів спеціальних якостей і алгоритми їх використання відповідно до Болонського процесу. Умови створені для занять за місцем проживання студентів по вул. Прокоф'єва і вул. Якіра, дали можливість експериментальній групі тренуватися в зручний час відповідно до сформованої мотивації і підтримувати оптимальний руховий режим 8-12 годин навіть в умовах напруженого навчального процесу. Це сприяло психофізіологічному відновленню і оптимізації психофізичного стану студентів протягом навчального дня.

Гуманізація навчального процесу на основі антропних технологій відповідала сформованій мотивації студентів. Середній бал з ППФП у експериментальній групі становив 4,95 проти 3,85 у контрольній групі за 4-бальною системою.

Кореляційний аналіз взаємозв'язків інтегрованих показників рівня фізичної підготовленості з елементами сформованості мотивації дозволив нам можливість виявити, що значний вплив на рівень спеціальної фізичної підготовленості в процесі ППФП студентів має початковий рівень фізичної підготовленості ($r_{\text{сер.}} = 0,96$), що ще підтвердило актуальність теорії акценту загальної фізичної підготовки на першому етапі ППФП (Ильинич В.И., 1999) [4]

Вагомий вплив на рівень підготовки за ППФП має наявність умов для занять фізичною підготовкою за місцем проживання ($r = 0,82$) студентів, що відкриває можливість для систематичних занять не тільки у навчальний, але і в позанавчальний час. На третьому місці виявилися ($r = 0,75$) елементи можливості вибору засобів і видів спорту для розвитку якостей, гнучка програма з можливістю системно-синергетичного коригування навчального процесу, побудованого на новітніх антропних особисто орієнтованих технологіях ($r = 0,67$). Виявлені достатньо високі за рейтингом ($r = 0,57$), приблизно однакові показники взаємозв'язку і фізичної підготовленості з індексами сформованості уявлення і

перспектив здійснення кар'єрних очікувань, а також особистісна мотивація викладачів до інноваційних підходів в ППФП.

Сучасні теорії мотивації, так звані процесуальні, в даному випадку – теорія очікувань, базуються на положенні про те, що наявність активної потреби – це не єдина необхідна умова мотивації людини на досягнення мети. Студенти повинні бути впевнені в тому, що вибраний ними тип поведінки дійсно призведе до отримання високого рівня кваліфікації. Якщо вони будуть відчувати, що прямого зв'язку між запропонованою програмою з ППФП, затраченими зусиллями і досягнутими результатами із спеціальної фізичної підготовки і кваліфікацією немає, то згідно з теорією очікування мотивація буде зменшуватися (Леонтьев Д.А., 1992; Томсон А.А., Стрикленд А.Дж., 1998; Яхонтова Е.С., 2003). [6; 12; 14].

Про необхідність взаємозв'язку між системою управління і системою планування свідчать показники ($r = 0,50$) і ($r = 0,49$) відповідно як вимога до створення взаємозалежного, неприривного і замкнутого ланцюга управління.

Дещо інші показники простежуються при аналізі кореляційних зв'язків фізичної підготовленості зі знаннями професійних вимог до психофізичної підготовленості економістів ($r = 0,45$) і наявністю можливостей у студентів вибору часу занять ($r = 0,47$).

Найнижчі індекси показників взаємозв'язків при вивченні коефіцієнтів парної кореляції і суми їх модулів по вертикалі і горизонталі матричної системи дають підставу стверджувати, що виявлено недостатній нормативно-командний підхід ($r = 0,36$) і "авторитет" занять фізичними вправами у мікросоціумі студента.

Результати кореляційного аналізу взаємозв'язків фізичної підготовленості і вплив на елементи ППФП сформованості мотиваційної сфери студентів призводить до певних висновків.

Висновки.

1. Якість результатів у фізичної підготовленості відповідно значно поліпшується шляхом перебудови педагогічних технологій, в яких студенти розглядаються не тільки як пасивні виконавці вказівок педагогів, але і як важлива категорія педагогічного процесу, що активно бере участь в процесі ППФП
2. Високий рівень позитивної мотивації до процесу ППФП може бути забезпечений на основі врахування комплексу особистісних цінностей студентів, що дозволить їм бути активними учасниками самого процесу ППФП.
3. Для активації процесу підготовки навчання у ВНЗ необхідно утверджувати прикладне значення фізичних вправ, обґрунтовувати вмотивовану позитивну інформацію, рекламу з конкретними прикладами реальної корисності спеціальних фізичних вправ для студентів.
4. Проблема погодження системи мотиваційних орієнтацій студентів і викладачів зі стратегією ППФП дуже актуальна.
5. Найбільшого супротиву інноваційним змінам слід очікувати з боку викладачів.
6. Врахування мотиваційної сфери студентів на основі антропних технологій проявляється високим рівнем спеціальної фізичної підготовленості студентів експериментальної групи, де інтегрований показник становить 4,95 проти 3,85 балів в контрольній групі.
7. Для успішного здійснення ППФП необхідно мати ресурсне забезпечення матеріально-спортивної бази, кадрів, організаторів, педагогічних технологій, методичне забезпечення.
8. При здійсненні ППФП перш за все необхідно враховувати мотивацію студентів і викладачів, адже позитивна мотивація є головним фактором успіху проекту ППФП.

9. Система професійно-прикладної фізичної підготовленості, побудована на антропних технологіях, дала можливість сформувати у студентів позитивну мотиваційну сферу до вдосконалення, а це дозволило збільшити тижневий руховий режим до восьми годин за рахунок занять за інтересами.
10. Антропні технології при організації професійно-прикладної фізичної підготовки дали можливість створити комфортну ефективну систему оздоровлення і професійної підготовки студентів економічного профілю з використанням кредитно-модульної системи в руслі Болонського процесу.

Перспективи подальших досліджень з даного напрямку.

Дослідження і розробка комп'ютерних програм для тестування мотиваційної сфери студентів інформаційно-логічної групи спеціальностей.

Список використаної літератури

1. Бородулин Д.А. Модульная оптимизация подготовки спортивных менеджеров. [Текст] автореф. дис. (13.00.04) МГАФК, Малаховка: 2008. – 26 с.
2. Джигуа Д.В. Формирование профессиональных компетенций специалистов по связям с общественностью в информационном пространстве вуза физической культуры: [Текст] автореф. дис. канд пед. наук (13.00.08) Российский ГУФКСТ, М.: 2008. – 26 с.
3. Домашенко А.В. Організаційно-педагогічні засади системи фізичного виховання студентської молоді України. [Текст] Автореф. дис. канд. наук з фізичного виховання і спорту (24.00.02). – Львівський ДІФК. – Львів: 2003. – 20 с.
4. Ильинич В.И. Физическая культура студента. [Текст] – Гардарики. – Москва, 1999. – 447 с.
5. Колокатова Л.Ф. Дидактическая система информационной поддержки психофизической подготовки студентов технических вузов: [Текст] автореф. дис. докт. пед. наук (13.00.04; 13.00.08). – Московский ГИУ – Москва: 2008. – 50 с.
6. Леонтьев Д.А. Методика изучения ценностных ориентаций. [Текст] – М.: Смысл, 1992. – 17 с.
7. Носков В.І. Основи психогігієнічного забезпечення гуманістичної орієнтованої професійної підготовки студентів [Текст] // Автореферат докт. психол. наук 190002. – Київ, 2002. – Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – 30 с.
8. Овчарук І.С. Система фізичної підготовки майбутніх фахівців з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій: [Текст] автореф. канд. наук з фізичного виховання і спорту (24.00.02). – Львівський ДІФК. – Львів, 2008. – 20 с.
9. Пилипей Л.П. Систематизація напрямків підготовки спеціалістів у ВНЗ згідно з вимогами до професійно-прикладної фізичної

- підготовки [Текст] // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. Київ, № 1. – 2008. – С. 56-64.
10. Раєвский Р.Т., Третьяков М.О., Канішевський С.М. Навчальна програма для вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації. [Текст] – Київ, 2003. – 28 с.
  11. Соколов А.С. Управление физической подготовкой студентов на основе системы автоматизированного динамического контроля: [Текст] автореф. дис. канд. пед. наук (13.00.04) Кубанский ГУФКСиб. – Краснодар, 2008. – 22 с.
  12. Томсон А.А. Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: [Текст] учебник для вузов. пер. с англ., под ред. Л.Г. Зайцева, М.И. Соколовой. М.: Банки и биржа ЮНИТИ. – 1998. – 576 с.
  13. Фалькова Н.І. Фізична підготовка студенток економічних спеціальностей з урахуванням їх морфофункціональних особливостей: [Текст] автореф. дис. – Львівський ДІФК. – Львів, 2002. – 20 с.
  14. Яхонтова Е.С. Эффективные технологии управления персоналом. [Текст] – СПб: Питер, 2003. – 272 с.

Рис. 1. Кореляційна залежність спеціальної фізичної підготовленості і мотиваційних аспектів студентів економістів.